पूतिभावसाधनत्वात्तथात्वम् । "अप्रकाशे देशे कोथयेत्" सुश्रुतः ।

कुथ पुंस्त्री० कुथ—पूतीभावे क कुन्थ—निष्कर्षे—क नलोपोवा । "कुथा १कन्था समाख्याता कुथः स्यात् २करिकम्बलम् । कुथः ३कुगः कुथः ४कीटः ५प्रातःस्नायी द्विजः कुथः, इत्युक्तेष्वर्थभेदेषु लिङ्गभेदस्तु रूपभेदादुन्नेयः । "कुथेन नागेन्द्रमिवेन्द्रवाहनम्"।"आक्षिप्तकेतुकुथसैन्यगजच्छलेन"माघः। "शतशश्च कुथांस्तत्र सिंहलाः समुपाहरन्" भा० स० ५१अ० । हस्तिकम्बले पुंस्त्री अमरः । "महत्या कुथास्तीर्णां पृथिवीलक्षणाङ्कया" रामा० । "तत्र कुशे "शाद्वलेषु यदाशिश्ये वनान्ते वनगोचरा । कुथास्तरणतल्पेषु किं स्यात् सुखतरं ततः" रामा० ।

कुथुम पु०सामवेदशाखाभेदे । तं वेत्ति इनि । कुथुमिन् अण् वा । कौथुम तच्छाखाध्यायिनि । सामवेदशब्दे विवृतिः । कुथुमिना प्रोक्तमधीयते अण् नान्तस्य टिलोपे सब्रह्मचारिपीठसर्पिसमापिकुथुमीत्यादि" वा०टिलोपः । कौथुम तत्प्रोक्ताध्यायिषु भूम्नि त्रि० ।

कुथोदरी स्त्री कुम्भकर्णपौत्र्यां निकुम्भदुहितरि । सा च कल्किना हता यथाह कल्किपु० १६अ०

"मुनय ऊचुः । शृणु विष्णुयशःपुत्र ! कुम्भकर्णात्मजात्मजा । कुथोदरीति विख्याता गगनार्द्धसमुत्थिता ॥ कीलकञ्जस्य महिषी निकञ्जजननी च सा । हिमालये शिरः कृत्वा पादौ च निषधाचले ॥ शेते स्तनं पाययन्ती निकञ्जं प्रस्नुतस्तनी । तस्या निश्वासवातेन विवशा वयमागताः ॥ दैवेनैव समानीताः प्राप्तास्तव पदाम्बुजम् । मुनयो रक्षणीयास्ते रक्षःसु च विपत्सु च ॥ इति तेषां वचः श्रुत्वा कल्किः परपुरञ्जयः । सेनागणैः परिवृतो जगाम हिमवद्गिरिम्" ।

इत्युपक्रम्य तया सह युद्धे ससैन्यकल्केस्तदुदरवेशमुपवर्ण्य "कल्किः कमलपत्राक्षः सुरारातिनिसूदनः । वाणाग्निचेलचर्म्मभ्यां कम्बलैर्यानदारुभिः । प्रज्वाल्योदरमध्येन करवालं समाददे ॥ तेन खड्गेन महता कुक्षिं निर्भिद्य बन्धुभिः । बलिभिर्भ्रातृभि र्व्वाहैर्वृतः शस्त्रास्त्रपाणिभिः । बहिर्व्वभूव सर्व्वेशः कल्किः कल्कविनाशनः । सहस्राक्षो यथा वृत्तकुक्षिं दम्भोलिनेमिना ॥ योनिरन्ध्राद्गजरथास्तुरगाश्चाभवन् बहिः । नासिकाकर्णविवरात् केऽपि तस्या विनिर्गताः । ते निर्गतास्ततस्तस्याः सैनिका रुधिरोक्षिताः । तां विव्यधुर्निःक्षिपन्तीं तरसा चरणौ करौ ॥ ममार सा भिन्नदेहा भिन्नकुक्षिशिरोधरा" । [कुदत् । धातुपाठः ।

कुद मिथ्योक्तौ चु० सक० उभ० सेट् । कोदयति ते । अचू-

कुदाल पु० कुं भूमिं दलति दल—भेदने अण् उप०स० । कुद्दाले (कोदाल) रमानाथः ।

कुदिन न० कोः पृथिव्याः भ्रमणेन दिनम् । १सावनदिने । तदुक्तं सू० सि० । "ओदयादोदयं भानोः सावनं तत् प्रकीर्त्तितम् । सावनानि स्युरेतेन यज्ञकालविधिस्तु तैः" 'सूर्य्यस्योदयादुदयकालमारभ्याव्यवहितोदयकालपर्यन्तं यत् कालात्मकं तत् सावनं मानज्ञैरुक्तम् । एतेनोदयद्वयान्तरात्मककालस्य गणनया सावनानि वसुद्व्यष्टाद्रीत्यादिना मध्यमाधिकारोक्तानि भवन्ति । तद्व्यवहारमाह । यज्ञकालविधिरिति यज्ञस्य यः कालस्तस्य गणना तैः सावनैः । तुकारोऽन्यमाननिरासार्थकैवकारपरः" रङ्गना० । निरुपपदसावनदिनस्य सूर्य्यसंबन्धिसावनदिनपरत्वं युगे तत्संख्या च तत्रैव दर्शिता यथा

"ओदयादोदयं भानोर्भूमिसावनवासराः" ॥

"ननु भोदया भगणैरित्यादिना पूर्वं सर्वेषां सावनदिवसा उक्ता इत्यत्र कस्य ग्राह्या इत्यतः सूर्य्यसावनस्वरूपकथनच्छलेनोत्तरमाह । ओदयादिति । सूर्य्यस्योदयकालमारभ्याव्यवहिततदुदयकालपर्यन्तं यः कालः स एको दिवसः । इति ये दिवसास्ते भूमिसावनवासराः । भूदिवसा उदयस्य भूसम्बन्धेनावगमात् सावनदिवसाश्चेत्यर्थः । तथा च निरुपपदसावनभूमिशब्दाभ्यां सूर्य्यस्य वासरा एव नान्येषां सोपपदत्वाभावादिति भावः" रङ्गना० । ते कियन्त इत्यतस्तत्प्रमाणमाह "वसुद्व्यष्टाद्रिरूपाङ्क सप्ताद्रितिथयोयुगे" सू०सि० । "अष्टाश्विगजसप्तभूगोनगसप्तपञ्चभूमिता १५७७९१७८२८ युगे सूर्य्यसावनदिवसाः" रङ्गना० । सि०शि०अन्यथोक्तं यथा "भूदिनानि शरवेदभूपगोसप्तसप्ततिथयोऽयुताहताः १५७७९१९४५०००० । भभ्रमास्तु भगणैर्विवर्जिता यस्य तस्य कुदिनानि तानि वा" सि०शि० ।

"एषामुपपत्तिः प्रागेवोक्ता । एकस्मिन् रविवर्षे यावन्तो भभ्रमाः स्युस्तावन्त एवैकोना रविसावनदिवसा भवन्ति । यतो रविः प्राग्गत्या एकं पर्यायं गतः । अतो भगणसंख्ययोना भभ्रमाः कहा भवन्ति । एवमन्येषामपि ग्रहाणां कुदिनानि स्युरित्युपपन्नम्" प्रमि० ।

"इनोदयद्वयान्तरं तदर्कसावनं दिनम् । तदेव मेदिनी-